

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی؛

## پایبندی دولت‌ها به کنوانسیون رامسر؛ مؤثرترین اقدام برای احیای تالاب انزلی

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی گفت: نقش کنوانسیون رامسر به عنوان کنوانسیون زیست محیطی فعال در زمینه حفاظت و حمایت از تالاب‌ها برجسته است لذا دولت‌ها با اجرای تعهدات خود در راستای کنوانسیون رامسر می‌توانند در نگهداری و بهبود تالاب‌های بین‌المللی نقش مؤثرتری ایفا کنند.

به گزارش سایت خبری پرسون از گیلان، نیلوفر عابدین‌زاده، تالاب انزلی را یکی از ۲۴ تالاب بین‌المللی ایران دانست که در سال ۱۳۵۴ به همراه ۱۱ تالاب دیگر به دفتر کنوانسیون رامسر معرفی شده و اظهار کرد: وسعت تالاب انزلی در فصل‌های زمستان و بهار به دلیل افزایش بارش، حدود ۲۱۱ کیلومترمربع و در فصل تابستان به سبب کم شدن حجم ورودی آب، کمبود بارش و افزایش میزان تبخیر به ۱۹ کیلومترمربع می‌رسد.

وی با بیان اینکه در گذشته عمق تالاب انزلی ۱۰ متر و امروزه در برخی از قسمت‌ها حتی به کمتر از نیم متر رسیده است، افزود: گفته می‌شود که این کاهش عمق با توجه به تغییرات اقلیمی اتفاق افتاده، یعنی با افزایش دما و کاهش میزان بارش‌ها تالاب در حال خشک شدن است.

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی، با اشاره به تفاوت قسمت‌های مختلف تالاب از نظر خصوصیات جغرافیایی، وضعیت آب و هوایی و تنوع گیاهی و جانوری، تصریح کرد: این تفاوت‌ها سبب تقسیم تالاب به چهار بخش شرقی، مرکزی، غربی و جنوب غربی (سیاه کشیم) شده است.

عابدین‌زاده، با بیان اینکه امروزه قسمت اعظم بخش شرقی پوشیده از گیاهان آبی‌بُن در آب و یکی از آلوده‌ترین و کم‌عمق‌ترین محدوده‌های تالاب انزلی است، عنوان کرد: در بخش مرکزی تالاب انزلی نیز پهنه آبی وسیعی وجود دارد و خروجی آب تالاب به دریا در محدوده این بخش از تالاب قرار دارد.

وی عمیق‌ترین منطقه تالاب را در بخش غربی آن دانست و اضافه کرد: در بخش سیاه‌کشیم که قدیمی‌ترین منطقه حفاظت شده در مجموعه تالاب انزلی است، امروزه به جز چند پهنه آبی و رودخانه‌های جاری در آن، بقیه سطح تالاب از گیاهان آبی‌بُن در آب به ویژه نی پوشیده شده است.

این دکترای محیط زیست ادامه داد: طی سالیان اخیر ارتباط بخش سیاه‌کشیم با سایر بخش‌ها به دلیل کاهش عمق به حداقل رسیده است و لذا مشاهدات میدانی نشان می‌دهد که این کاهش ارتباط با سایر قسمت‌ها و اُفت تراز سطح آب راه را برای تجاوز ساکنان حاشیه تالاب به بخش‌های مختلف سیاه‌کشیم و کم کردن پهنای تالاب در این بخش باز کرده است.

وی تالاب انزلی را از جمله سرمایه‌های ملی با ارزش شمال کشور دانست که علاوه بر جذب گردشگر و بهره‌برداری‌های اقتصادی و اجتماعی، در مهاجرت انبوه پرنده‌ها، مهاجران سراسر دنیا و زادآوری آبزیان نقش به سزایی دارد و گفت: برنامه‌ریزی‌ها و رویکردهای ناپایدار در مدیریت فاضلاب‌های شهری، سموم بخش کشاورزی، کودهای شیمیایی، آلاینده‌های واحدهای صنعتی و آلودگی‌های مربوط به شیرآبه زباله‌های سراوان همواره به عنوان مهمترین عوامل تهدیدکننده این تالاب مطرح بوده است.

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی، با بیان اینکه ۶۰۰ روستا در حوزه تالاب انزلی قرار گرفته‌اند و فاضلاب خود را بدون مدیریت به تالاب منتقل می‌کنند، متذکر شد: در چند سال اخیر هم ورود گونه بیگانه سنبل آبی برای جان تالاب انزلی شده؛ به گونه‌ای که نقطه‌ای از تالاب انزلی وجود ندارد که بتوان گفت درگیر آلودگی سنبل آبی نیست. با گرمای هوا در تابستان رشد و تکثیر این گیاه بیشتر می‌شود.

عابدین زاده، برداشت های مقطعی را راهگشای ریشه کنی این گونه مهاجم ندانست و اضافه کرد: انهدام سنبل آبی می بایست با رعایت ملاحظات باشد که مجدداً تکثیر پیدا نکند.

وی با بیان اینکه تالاب انزلی از یک طرف متصل به دریا و تحت تاثیر نوسانات آن قرار دارد و از طرف دیگر ۱۱ رود اصلی و ۳۰ رود فرعی به این تالاب وارد می شود، خاطرنشان کرد: همین مسئله موجب شده شاهد ورود حجم بالای رسوبات به این زیست بوم باشیم.

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی، آلودگی و تراکم کاربری ها به همراه ورود فاضلاب های کشاورزی، خانگی، رسوبات، رشد و پراکنش سریع نی و آرولا، کاهش سطح آب، تبدیل زمین های حاشیه تالاب به زمین های کشاورزی، صید و شکار پرندگان آبی، افزایش میزان فلزات سنگین به ویژه سرب در آب و تجمع زیاد زباله های غیر قابل تجزیه در تالاب که توسط رودخانه های منتهی به تالاب و بازدیدکنندگان به آن وارد می شود را از بزرگترین مشکلاتی دانست که این تالاب با آن دست و پنجه نرم می کند.

وی با بیان اینکه چالش های زیست محیطی نظم و تعادل تالاب انزلی را به هم زده است، عنوان کرد: اغلب این چالش ها ناشی از توسعه شهرنشینی و فعالیت های توسعه ای انسان است و لذا به جهت اهمیت و خدمات بسیار فراوانی که این زیست بوم غنی دارد، باید برای نجات آن اقدامات اساسی صورت گیرد تا از نابودی تالاب جلوگیری شود.

این دکترای محیط زیست، یکی از این اقدامات را بررسی راهکارهای حقوقی و غیرحقوقی در حل مشکلات زیست محیطی تالاب دانست و تصریح کرد: نقش کنوانسیون رامسر به عنوان کنوانسیون زیست محیطی فعال در زمینه حفاظت و حمایت از تالاب ها برجسته است لذا دولت ها با اجرای تعهدات خود در راستای کنوانسیون رامسر می توانند در نگهداری و بهبود تالاب های بین المللی نقش موثرتری ایفا کنند.

وی از جمله مهمترین تعهدات دولت ها در قالب کنوانسیون رامسر را استفاده خردمندانه از تالاب ها و منابع تالابی دانست و یادآور شد: ایران به عنوان یکی از اعضای قدیمی کنوانسیون رامسر در راستای اجرای تعهدات خود نسبت به کنوانسیون، باید در جهت تحقق عینی این مفهوم، چه در قالب قوانین و سیاست گذاری ها و چه در چارچوب اقدامات ملی، نهایت تلاش خود را انجام دهد. در واقع باید توجه داشت که هدف غایی کنوانسیون رامسر از حفاظت و استفاده خردمندانه از تالاب ها، دستیابی به توسعه پایدار در تمامی نقاط دنیاست تا از این طریق، علاوه بر نیازهای نسل حاضر، به نیازهای نسل های آتی نیز پاسخ گفته شود؛ چراکه زیست بوم های تالابی، میراث جهانی است و باید جهت نیل به توسعه پایدار، نهایت تلاش در استفاده از آنها به عمل آید.

عابدین زاده، اغلب تهدیدات و چالش های زیست محیطی تالاب انزلی را ناشی از توسعه ناپایدار در نواحی اطراف تالاب دانست و گفت: توسعه شهرنشینی و به تبع آن، افزایش جمعیت و تلاش برای رفع نیازهای این جوامع، موجب کم توجهی به نیازهای محیط زیست شده است؛ نمونه این کم توجهی، ایجاد سازه هایی همچون موج شکن دوم انزلی و جاده کنارگذر بدون در نظر گرفتن ملاحظات زیست محیطی است. احداث موج شکن دوم داخل دریا مانع تخلیه رسوبات تالاب به خزر و عامل ایجاد مشکل برای تالاب است.

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی، یکی از ابزارهای توسعه پایدار را انجام ارزیابی های زیست محیطی پیش از انجام طرح های توسعه ای و برآورد میزان خطرات ناشی از این طرح ها دانست که می تواند به حفاظت از تالاب کمک کند و متذکر شد: راه اندازی هرگونه طرح توسعه ای باید منوط به انجام دقیق ارزیابی اثرات زیست محیطی ناشی از آنها باشد.

وی یکی دیگر از راهکارهای اساسی مورد توجه کنوانسیون رامسر را اتخاذ رویکرد زیست بومی دانست و اظهار کرد: باید یک برنامه مدیریتی یکپارچه و منسجم با در نظر گرفتن نقش تمامی اجزا در جهت نیل به توسعه ای پایدار و متعادل طرح ریزی شود. در این رویکرد، مشارکت تمامی ذی نفعان به ویژه جوامع محلی از جایگاه خاصی برخوردار است. در واقع می توان گفت که این راهکار نه تنها برای دستیابی به تمامی اهداف مورد نظر کنوانسیون رامسر راهگشاست، بلکه دستیابی به توسعه پایدار را فراهم می کند.

عابدین زاده، با بیان اینکه حفاظت از محیط زیست به طور عام و حفاظت از تالاب ها به طور خاص به جز از طریق همکاری های بین المللی محقق نمی

شود، عنوان کرد: از آنجایی که ارتقای همکاری‌های بین‌المللی یکی از عمده‌ترین تعهدات دولت‌های عضو کنوانسیون رامسر است و کنوانسیون به نحو قاطعی دستیابی به اهداف و اصول مندرج در کنوانسیون را ناشی از ارتقای سطح همکاری‌های بین‌المللی میان تمامی ذی‌نفعان می‌داند، ایران موظف است تا با برقراری همکاری با کشورهای توسعه‌یافته و گرفتن مساعدت‌های فنی و فناوری و نیز گسترش همکاری‌های منطقه‌ای، علاوه بر انجام یکی از تعهدات عمده و اولیه خود نسبت به کنوانسیون رامسر، زمینه احیای مجدد تالاب انزلی را فراهم آورد.

این دکترای محیط زیست تاکید کرد: ایران می‌تواند با دریافت کمک‌های مالی به ویژه از طریق صندوق اعتبارات رامسر و نیز سایر نهادهای مالی بین‌المللی از جمله بانک جهانی و برنامه عمران سازمان ملل متحد، طرح‌های حفاظتی خود را به نحو بهتری عملی سازد.

وی برآورد سازمان خواروبار و کشاورزی سازمان ملل متحد از بار رسوبی وارده به تالاب انزلی از ۱۱ رودخانه را حدود ۳۸۶ هزار و ۶۰۲ تن دانست و خاطرنشان کرد: جریان‌های ورودی به تالاب انزلی که در روند تغذیه‌گرایی آن موثرند، به گونه‌ای است که ۵۲ درصد از طریق سیاه‌درویشان به بخش مرکزی تالاب، ۴۴ درصد از طریق پیربازار، پسیخان و خم‌رود به بخش شرقی تالاب و چهار درصد باقی‌مانده به بخش غربی تالاب وارد می‌شود. وضعیت آب‌های ورودی نیز به نحوی است که آب‌های وارده به قسمت مرکزی و شرقی، زودتر تخلیه شده، اما تخلیه آب‌های منطقه غربی مدت‌ها طول می‌کشد.

سرپرست پژوهشکده محیط زیست جهاد دانشگاهی، از نخستین اقدامات جدی در کنترل تغذیه‌گرایی تالاب را کنترل و محدود ساختن ریزش پساب‌های کشاورزی و فاضلاب‌های خانگی و شهری به درون تالاب دانست که کنترل فسفات را در بر خواهد داشت و بیان کرد: تالاب انزل گنجایش آن را ندارد که ضایعات انسانی جمعیت کنونی حوضه آبریز خود را که افزایش‌دهنده مواد مغذی آن است، جذب و هضم کند و لذا متوقف کردن روند رو به رشد آن، حداقل اقدامی است که باید در برنامه‌های احیای تالاب قرار گیرد.

عابدین‌زاده، نی‌بری، برداشت بسیاری از گونه‌های گیاهی همچون آژولا، رهاسازی بچه‌ماهی علفخوار، لایروبی بخش‌های مختلف به ویژه بخش شرقی تالاب، ایجاد کانال در بخش شمال غربی تالاب، احداث سد در کوهپایه رودخانه‌ها برای کاهش بار رسوبی وارده و احداث ایستگاه‌های تصفیه فاضلاب در شهرهای حاشیه تالاب را از جمله مهمترین اقدامات احیایی تالاب دانست و اضافه کرد: تالاب انزلی به دلایل متعدد از جمله پس‌روی آب خزر و تغییرات آب و هوا دچار مشکلاتی شده، اما این مشکلات در برابر مسائل و مواردی که عامل انسانی در آن دخیل بوده بسیار ناچیز است.

وی رها ساختن زباله در تالاب ارزشمند انزلی، ورود فاضلاب‌های صنعتی و بیمارستانی سه شهر، عدم مدیریت در آبخیزداری بالادست، عدم استفاده از تله‌های رسوب‌گیر برای کاهش ورود رسوب به تالاب، شکار و صید بی‌رویه و در بی‌رحمانه‌ترین حالت آتش زدن نیزارهای این تالاب بین‌المللی را یادآور شد و تصریح کرد: امید می‌رود که با اجرای کامل و دقیق تعهدات نسبت به کنوانسیون رامسر، توجه بیشتر به ارزش‌های زیست‌بوم‌های تالابی و استفاده از ظرفیت‌های ملی و همچنین جذب اعتبارات ملی و بین‌المللی زمینه برای احیای اکوسیستم ارزشمند تالاب انزلی و خروج آن از فهرست تالاب‌های در معرض نابودی (فهرست مونتره) فراهم آید.

منبع: ایسنا